

- 14 Става дума за Антологията на българската поезия, съставена от Д. Подвързачов и Д. Дебелянов, С., 1910 г.
- 15 Димитър Подвързачов.
- 16 Нагел — герой от произведението на Кнут Хамсун „Мистерии“.
- 17 Мулатули (псевд.) Едуард Дауес Декер (1820—1887) — известен холандски писател, автор на романи, сатирични творби и социални новели.
- 18 Димитър Йовчев — близък приятел на двамата поети, учител в Казанлък.
- 19 Йордан Мечкаров — журналист и преводач, близък приятел на Дебелянов и Лилиев.
- 20 Георги Белчев — журналист.
- 21 Петко Стайнов — обществен деятел, сега професор по право и академик.
- 22 Става дума за книгата на Пенчо Славейков „На острова на блажените“, 1910 г.
- 23 Метерлинк, Морис (1862—1949) — виден белгийски писател-символист, автор на драми.
- 24 Морже, Анри (1822—1861) — френски писател, автор на разкази и повести.
- 25 Ангел Ст. Генкин — приятел на Дебелянов и Лилиев.
- 26 Така наричат приятеля си Йордан Мечкаров.
- 27 „Рибарят и душата му“, „Портретът на Дориан Грей“ — произведения на Оскар Уайлд.
- 28 Роденбах, Жорж (1855—1898) — белгийски поет-символист.
- 29 Лерберг.
- 30 Заглавие на книга — „По-далече“.
- 31 Писателя Гьончо Белев.
- 32 Стойчо Стойчев — близък приятел на двамата поети.
- 33 Людмил Стоянов.
- 34 Голямата литературна награда.
- 35 Произведение на Ромен Ролан.
- 36 Йордан Мечкаров.

РИКАРДА ХУХ И БЪЛГАРИЯ

ПИСМА НА РИКАРДА ХУХ ДО ХУДОЖНИЧКАТА АНА ЙОСИФОВА

Емилия Стайчева

Рикарда Хух се явява наследница на велико хуманистично изкуство. Ученичка на Гьоте и Келер, възпитана в духа на демократичното бюргерство отпреди 1848 г., Рикарда Хух продължава класическата линия в развитието на немската литература и заема в нейната история място до такива крупни фигури като Томас Ман и Херман Хесе.

Широк е размахът на нейното любознание. Историята и философията, наред с литературата са области, които я привличат до септия ѝ ден. Многостранните интереси я ставят да се изявява творчески в най-различни жанрове: от критическото есе до историческата и философската студия, от малкото лирично стихотворение през разказа, новелата и романа до многотомния епос.

Обединяващата брънка в художественото и критическото творчество на Рикарда Хух е нейното ренесансово светоусещане. Събирателният образ в нейното изкуство е надмогналият буржоазния морал човек, който гори да се разгърне и осъществи пълноценно. Хуманизмът на Хух е подчинен винаги на проблематиката на съвремението. Когато се обръща в историческите си романи към героични минали времена, тя призовава настоящето („Великата война в Германия“, „Валенщайн“, „Животът на граф Федерико Конфалонieri“, „Борбата за Рим“ и др.). Тя сочи на съвременниците си идеали, които да формират човека на бъдещето.

Рикарда Хух си е спечелила в историите на немската литература славата на една от издънците на неоромантичката школа с двата тома критически студии върху романтизма. Погледът на Хух към романтизма, желанието ѝ да възкреси някои негови поетически стойности е само форма на духовна реакция срещу бездушното и пресметливата коварност на нейното буржоазно време. На обезличаването на човека и превръщането му в робот в безсъдечния „век на разума“ Рикарда Хух противопоставя своя хармоничен „романтически“ човек: „Романтизмът“ на Рикарда Хух не е бягство от действителността, а насочване на стрелата срещу нея.

Неделими са гражданката и художничката. . . През 1933 г. в знак на протест срещу „райх-ад“ на Хитлер Рикарда Хух демонстративно излиза от Пруската академия на изкуствата.

Не случайно Рикарда Хух е носителка на редица литературни награди. През 1946 г. е отличена със званието почетен доктор на Йенския университет, а през 1947 г. — месец преди смъртта ѝ — е избрана за почетна председателка на Първия конгрес на немските писатели в Берлин.

От внушителното по своя обем и многостранност творчество на Рикарда Хух сравнително по-вярно, макар и спорадично, е представена у нас лириката ѝ. Няколкото преведени стихотворения в своята съвкупност разкриват типичния духовен свят на поетесата от по-ранни периоди в развитието ѝ, периоди все още на недоизяснени вълнения и търсения. Преди да е избрала окончателно епоса за свой литературен род, отговарящ единствено на универсалността във възприятата и оценките ѝ. В тия стихотворения ще открием характеристики за Рикарда Хух мотиви и емоции: копнеж по любимия или по смислено изпълнен живот, тъга по роден дом или будна гражданска съвест, която се бунтува срещу войната и нейните последици.

Че подборът на стихотворенията не е случаен, се дължи и на това, че сред преводачите са Пенчо Славейков и Гео Милев — двама от най-добрите познавачи на немската поезия между големите български поети, изпитали нейното влияние. Трябва да отбележим и самият факт, че оценили творчеството на Хух, те се обръщат към него.

Пенчо Славейков е първият, който представя лириката на Рикарда Хух на български, като превежда стихотворенията „Съдба“ и „Томление“ в кн. 8 на сп. „Мисъл“ в 1902 г., които по-късно включва в антологията си „Немски поети“. Афинитетът на Славейков към поезията на Хух е израз на интереса му към хуманистичното и реалистичното съдържание в немската лирика, на който е подчинен методологическият „отбор и характеристиките“ в „Немски поети“. На преводача се удава да създаде тесен духовен контакт с поетическата същност на Рикарда Хух. Проникновеното вживяване в трагизма на човешкото съществуване, в преходността, изразена във вечното движение и неутолимата страст към пълноценна изjava в живота допадат на българския поет. Затова и най-сполучливият превод на стихотворение от Хух е този на „Съдба“. Напълно изразяващ духа на Хух, ритмично изцяло издържан, този превод е най-близко до оригинала. Не такъв е случаят с превода на стихотворението „Томление“. Славейков е по-многословен и така накърнява красотата на стихотворението; тая красота се дължи преди всичко на класическата простота в изказ и сравнения, с които е изразен любовният копнеж. Преводачът нарушава и волността, а с това и лекотата в ритъма, която немалко допринася за поетичния чар на стиха.

И Гео Милев е привлечен от дълбоко човешката поезия на Хух. Той публикува преводите си на четири любовни осемстишия през 1923 г.,² когато вече окончателно е скъсал със символистичните си увлечения. Дори и ако преводите датират от по-ранно време, опре-

¹ В официално писмо до президента на Академията, с което Хух известява своето напускане, тя нарича властващия режим „райх-ад“ и жигосва неговото „насилие, брутални методи, обругаване на различни мислещите и надута самохвалщина“.

² „Сън“, „Спомен“, „Страст“ и едно стихотворение без заглавие във Вестник на жевната, 1923 г., бр. 96.

делящото е, че не са пречупени през никаква символистична призма.¹ Стиховете излъчват дионисиевската виталност на Рикарда Хух. Гео Милев по същество постига емоционалната им сила и характерната за Хух образност. На места обаче допуска известна сладникавост, чужда за поетесата. Ритмично са еквивалентни на оригинала, но римата е изчезнала. Така напр. архитектуроничната стройност на „Спомен“, която се дължи между другото и на еднаквата мъжка рима през стих, се е загубила.

Най-голямо отклонение от оригинала показва преводът на стихотворението „Мир“ от неизвестен преводач, публикуван в сп. „Труд“, кн. 5 през 1932/1933 г. При това „Мир“ е единственото дълбоко-идейно стихотворение от Хух, познато на български. Вместено в епоса за 30-годишната война, то е вик срещу милитаристичната политика в Европа през Първата световна война. За съжаление в прекалено свободния превод точността на израза и мисълта е отслабнала. Особено обезличен е идейният момент. Ни следа от идеята на Хух, че при примирението облаги извличат само князе и господари, че докато те пируват, войниците ругаят.

Прозаическото творчество на Рикарда Хух е много слабо представено у нас. Преведени са — и то при по-скоро случаен подбор — една повест и два романа, които далеч не дават представа за ръста ѝ като разказвачка и мислителка. На български не е познато нито едно произведение от зрелия творчески период на Рикарда Хух. В 1923 г. излиза преводът на повестта „Хадувиг в манастирската галерия“ от К. Фаденхехт и М. Овчарова. Преводачките са привлечени от романтичната форма на тая ранна творба на Хух, която в онова време — криво разбрана и популяризирана — минава за модерна „неоромантическа“ писателка.² На най-голяма популярност у нас се радва романът на Хух „Делото Деруга“, превод от Надя Иванова.³ Интересът на по-широките читателски кръгове към „Делото Деруга“ се дължи на това, че в романа се критикува буржоазният морал, тесногърдие и прусашка напереност, както и на криминално-заинтригуващото разкриване на фабулата. През 1938 г. е преведен малкият роман „Последното лято“ — вече от по-зрелите години на писателката, — който провежда нейното схващане, че само идейно мотивираната активна дейност може да оправдае човешкото съществуване. Схванала тоя момент, преводачката Живка Драгнева уместно прави избора си. Не без значение е и фактът, че сюжестът на романа из руската действителност на 1905 г. и конкретният му проблем са близки на нашата публика.

От литературно-критическите, културно-историческите и философските монографии и студии на Рикарда Хух за съжаление на български език няма и помен. Някакво случайно зрънце е есето „Модерна поезия и живописство“, преведена от Ал. Балабанов в сп. „Художник“ през 1905/1906 г.,⁴ в което Хух се застъпва по принцип за изкуство, слушещо на човека и живота.

В българската литературна критика творчеството на Рикарда Хух заема малко място. Пенчо Славейков е пак първият — след една малка бележка от Ал. Балабанов,⁵ — който говори у нас за Рикарда Хух. Вярно почувствувал типичното за нея — емоционална сила и дълбок интелект — той я отделя от другите поетеси, защото „тя пише мъжки. . . Тя се мъчи здраво да чувства, логично да мисли“ (Немски поети, 1911 г.).

¹ Вж. Г. Цанев, Страници из историята на българската литература, С., 1958, стр. 10. Авторът показва, че „има моменти, когато макар и да поддържа по принцип символизма, Г. Милев се отнася положително към голямата реалистична и демократична поезия“.

² В тая повест Р. Хух със средствата на романтическата ирония цели единствено да осмее откъснатия от живота и насочен към католицизма светоглед, което по същество няма нищо общо с неоромантизма.

³ Романът е печатан три пъти: в сп. Монокъл в 1928 г. и във в. Борба в 1928 г. недовършен и в отделна книга на библиотека Мозайка в 1942 г. Има сведения, че е излязъл в отделна книга и през 1929 г.

⁴ Сп. Художник, 1905—1906 г., бр. 19—20, стр. 19—22.

⁵ Пак там.

За Рикарда Хух има разпилен бележки, статийки и рецензии както в демократичния, така и в реакционния буржоазен печат, броят на които се съгъства в 1934 г. по повод 70-годишнината ѝ. Това, което ги обединява, е високата оценка и представителното място в немската литература, които се дават на писателката. Повечето наши автори — както и мнозинството немски литературни критици и историци — определят Рикарда Хух за представителка на неоромантизма или изобщо за „романтическа“ писателка.¹ Във връзка с подобни тълкувания често се натъкваме на противоречия. Така според един автор, след като Рикарда Хух „става вече писателка на германската романтика... дава точна характеристика на големите личности в онова време“.² Големите личности са Лутер, фон Щайн, Гарибалди, Конфалониери и др., разгледани от писателката в обективна историческа светлина като изразители на новите веяния в разбунени епохи. С тяхна помощ Хух иска да изгради в своето време човека на делото; зад тях намерения не се крие и следа от отвлечено „романтическо“ отношение към света. В по-ново време Люб. Огнянов-Ризор, като допуска някои противоречия, определя вярно Рикарда Хух в бележка по повод смъртта ѝ като продължителка на класическите традиции на Гьоте и Келер.³

В повечето случаи статите и бележките за Рикарда Хух разкриват различни страни от творческата ѝ физиономия. Различия има и в тяхното изясняване. Така Жана Николова, като разглежда в статията си „Немски поетеси“⁴ група писателки от гледна точка развитието на женската еманципация в Германия, се задоволява да изтъкне при Рикарда Хух само „връщането ѝ към неподправената женственост“. Докато Гора Иванова си позволява да изброи Рикарда Хух на един дъх с такива пронацистки писателки като Ина Зайдел и Агнес Мигел,⁵ няколко години по-рано друг автор във „Вестник на жената“ правилно я отделя като „твърде различна от останалите съвременни писателки“.⁶

Внимание в нашата литературна критика във връзка с Рикарда Хух заслужават единствено докладите на германистката Живка Драгнева, четени през 1940 г. в София по случай 78-годишнината и през 1947 г. по повод смъртта на писателката, както и предговорът ѝ към превода на „Последното лято“. Само те дават цялостна, по същество вярна представа за личността и творчеството на Рикарда Хух. Трябва да отбележим, че никъде другаде не прозира така както от тях работи дълбокият хуманизъм на Хух — сърцевината на нейното писателско верую⁷. С превода на романа „Последното лято“ и сказките за именитата писателка Живка Драгнева си извоюва името на единствената популяризаторка на творчеството на Рикарда Хух в България.

Връзката Рикарда Хух — България не е едностранна. Не само ние проявяваме интерес към нейното творчество. България също не е една съвсем непозната страна за видната немска писателка. Интересен факт е, че Рикарда Хух се интересува от легендарния герой на южните славяни Крали Марко и замисля епос за него.⁷ Рикарда Хух поддържа познание и с отделни представители на българската култура. Лично познава и е била в кореспонденция с германистката д-р Живка Драгнева. За съжаление тия писма на Хух досега не са открити.

В пряка връзка Хух е била и с българската художничка Ана Йосифова, в чийто архив открихме едно неизвестно стихотворение от младата Хух, писмо и две пощенски карти.

¹ Вж. Бележити жени, Вестник на жената, 1923, бр. 96; П. Вежинов, Предводни книги, Изкуство и критика, 1942, стр. 430; Г. Иванова, Мястото на жената в новата немска поезия, сп. Простор, 1941, бр. 9.

² Юбилеят на една голяма писателка, Литературен глас, 1934, бр. 241.

³ Л. Огнянов-Ризор, Рикарда Хух почина, Литературен фронт, 1947.

⁴ Ж. Николова, Немски поетеси, Вестник на жената, 1940, бр. 828.

⁵ Вж. Г. Иванова, цит. статия. Достатъчно е да отбележим, че докато Анг. Мигел през 1933 г. става член на официалната Академия на немската поезия, Р. Хух в знак на протест напуска Пруската академия на изкуствата, 12 години е във „вътрешна емиграция“, едва избягва на няколко пъти затвора и събира материали за голям епос, посветен на съпротивителното движение в Германия, който смъртта ѝ попречи да довърши.

⁶ Вестник на жената, 1923, бр. 96, цит. бел.

⁷ G. Bäumer, Gestalt und Wandel, Berlin, 1939, S. 548.

тички. Публикуването на тях непознати досега материали е и основната задача на това съобщение.¹

Ана Йосифова е една от най-добрите български художнички в началото на века. Сюжетът на нейните картини е натюрмортът, и то предимно цветята, а талантът ѝ е в умението да вдъхва на мъртвата природа изключителен живот. Навярно не е случайно, че в творческото ѝ няма да срещнем ни цъфваща пъпка, ни вехнещо цвете. Тя рисува цветята винаги, когато са се напълно разцъфтели, в силата на техния живот. Тая виталност у Ана Йосифова я обединява духовно с Рикарда Хух. Както при Рикарда Хух, така и при Ана Йосифова — между другото те се намират в кръвно родство² — трябва да търсим корените на тоя хуманизъм в демократичния, лишен от условности въздух, който двете дишат в родния дом; там били живи традициите на предреволюционното бюргерство, сякаш времето на Бисмарк не е дошло. Родена в Брауншвайг, Германия, в 1872 г. Ана Йосифова, род. Хен, завършва рисуването училище в града, след което специализира в Холандия при една от най-известните художнички на цветя в края на миналия век Розенбом. През 1899 г. тя идва в България като продължителка на нейната реалистична школа. Ана Йосифова е от ония творци, „които имат свой определен път, неизменно го следват в продължение на десетилетия, без да се влияят от разни школи и навен“.³ Дошла в България, тя се включва активно в изграждането на нашето младо изкуство и става българска художничка както са български художници Мърквичка и Вешин. Почти няма изложба, било в страната или в чужбина, на която да е представено нашето изкуство, и в която да липсват акварелните и маслените платна на Ана Йосифова. Тя участвува — дори и посмъртно — във всички изложби на дружествата „Съвременно изкуство“, на което е една от първите членки, и „Югославянска лада“ в Загреб, Белград и София. Ана Йосифова излага табла в Мюнхен, Венеция и др. Нейни картини са откупени от известната саксонска постоянна картинна галерия Брюлше терасе в Дрезден, от галериите в Хамбург, Кемниц, от галерията и градския музей в Брауншвайг. През 1909 г. нашата художничка става членка и на Международния съюз за изисни изкуства в Париж, учреден няколко години по-рано от Роден, Пол Адам и Венсан д'Енди.

Както Рикарда Хух се издвигва в областта на словото като многостранна творческа личност, така и Ана Йосифова като художничка доказва богати творчески възможности. Наред с основните си занимания в живописа, тя е една от първите у нас, които работят пирография, интарзия и други приложни изкуства. Тая нейна многостранност проличава още в първата постоянна картинна галерия на Тръпко Василев в 1911 г.

След съвместната си изложба още през 1907 г. с Никола Михайлов, Ана Йосифова получава най-високо признание от нашата публика на последната си самостоятелна изложба през есента на 1930 г., месец преди смъртта ѝ. Единодушно пресата отбелязва, че това е първата по рода си изложба у нас, подчертава нейния неоспорим успех, таланта и майсторството на художничката, нейната дейност и заслуги към родното изкуство и т. н.⁴ А рецензентът на в. „Независимост“ въз основа на изложените 60 табла определя „Йосифова като най-добрата художница-цветарка у нас“.⁵ А може би най-високата оценка, която изкуството на Ана Йосифова получава, е тая на К. Величков още от 1907 г.: „Г-жа Йосифова е една художница, която в областта на цветята и на пейзажите достига до ненадминуемо съвършенство. Не може да се прави в нищо сравнение, по естетически ефект, в подбора на краските, които полага за основа на своите образцови картини от цветя, по вер-

¹ По сведения на наследниците на А. Йосифова, последната е притежавала и други писма от Р. Хух, които досега не са измерени.

² Р. Хух и А. Йосифова са първи братовчедки.

³ С. т. Б а д ж о в, сп. Нива, 1931, бр. 12.

⁴ Вж. Търговско-промишлен глас, 1930, бр. 1402; Български народен театър 1930, бр. 12; Вестник на жената, 1930, бр. 430; в. Мисъл, 1930, бр. 12; сп. Кръгосвет, 1930, бр. 42 и др.

⁵ В. Независимост, 1930, бр. 2849.

ността на рисуњка, по тъкостта, нежността и мекостта на колорита. Всяка една нейна картина е един шедевър¹.

Новооткритите материали, които разкриват връзката между Ана Йосифова и Рикарда Хух, датират от ранния творчески период на Хух. Нещо повече. Ръкописът е от 1882 г. или 10 години преди публичното начало на творческата дейност на Рикарда Хух. Толкова по-интересно е, че вече в него откриваме възпътен живеџът на цялото ѝ творчество: любовта ѝ към живота. В най-ранна младост тя изживява и утвърждава живота като опиянение. Рикарда Хух обича неговата диалектика. Съзнанието за вечното движение и изменение е другата страна на порива ѝ да живее. Това ѝ разбиране, макар още интуитивно, неосмислено и неизяснено — тя е едва на 17 години! — също така ляга във философската основа на стихотворението. За никаква религиозност не може да се говори тук. Бог не е никакъв догматико-църковен култ, а съдбата, природата, в най-лошия случай както при Айхендорф — бог, комуто дължим радостта да живеем и затова му благодарим.

Тия три строфи представляват интерес и в чисто формално отношение, защото ни показват съвършената лекота, с която младата Рикарда пише. Вече в това ранно стихотворение поетесата разкрива характерната за нейната лирика композиционна строгост, пестелив и точен подбор на думите — нито едно прилагателно! — мащабна обобщеност в образите и изключителна музикалност.

Рикарда Хух и Ана Йосифова са обединени и от едно сходство в биографиите им. И двете напускат приблизително по едно и също време родината и се преселват на юг — едната в Триест, другата във Варна. От Триест през 1899 г. е писано и писмото до Ана Йосифова, което е предмет на нашето разглеждане. Това на пръв поглед обикновено, „роднинско“ писмо открива някои съществени моменти от възприятията на писателката в Италия. Стойността му се покачва и от факта, че е едно от не многото писма, които Рикарда Хух изобщо е оставила.

Няколкогодишният престой на Хух в Триест е от решаващо значение в нейното развитие. Тук тя за първи път съзнателно поема пътя към обикновения човек, към народа. В Триест Хух написва романа „Из улицата на триумфа“ — галерия от страдащи в мизерия и безизходица пролетарии, — за да възпее по-късно героите от италианското ризорджименто и напише „Животът на граф Конфалонниери“ и „Гарибалди“ — за нея възпъщение на италианския народ.

Познато е от биографията на Хух въздействието, което упражнява върху нея старата Джована — простата женица от народа. Не друг, а именно тя се крие в писмото зад „старата жена“, която само ѝ прислужва. И става ясно, че в недвусмислено изявената липса на симпатия към прислужничките няма и следа от антинародностни настроения.

Най-същественният момент в писмото е онзи, в който писателката изразява своя копнеж по родината. Никога не е обичала зимата, а сега тъгува по снега, защото е далеч от родната земя. Тая тъга прозира и в елегичния спомен за юношеските години. (И тук прави впечатление, че за Хух красивото винаги е жизнено. Тя си спомня за „оживената къща“, за „градината пълна с живот и смях“, за „цветната градина“, за момичетата, които играят крокет в „светли“, „летни“ рокли.) Като при немските класици и романтици в 18 и в началото на 19 век Рикарда Хух осъзнава и укрепва чрез преживяването на „Италия“ националното си чувство.

Писмото отбелязва и други страни от светоусещането на младата Рикарда Хух. Тя проявява младежо-романтичен вкус към по-примитивното, „по-варварското“. Колкото и романтично да е в момента това предпочитание, то показва, че Рикарда Хух — както и Ана Йосифова — не само може да скъса с конвенционалния буржоазен начин на живот, а нещо повече: тя се стреми към по-първичното, но и по-естественото съществуване. На Рикарда Хух не е чужд и романтичният интерес към неизвестното. Тя предполага много нови неща в непозната България и би искала да научи за тях.

¹ К. Величков, Апел към българските художници, в. Ден, 1907, бр. 1324.

А въпросителното изречение накрая „И твойт ли мъж по цял ден го няма?“ е пролука, през която може да надникнем в личния ѝ живот. Тя никога в ония години не се е оплакала, че животът ѝ не винаги е осигурен материално, че любимият мъж е принуден денонощно да работи, че нея самата много допълнителни задължения я отделят от писателската маса, че трябва да преодолее всичко това, че най-сетне резултатът е едно хроническо телесно страдание.¹

Двете пощенски картички от 1908 г. и 1934 г. не будят интерес. Те имат значение дотолкова, че показват, как връзката между двете художнички — на словото и на палитрата — не секва; както и с библиографската си стойност като писма от Рикарда Хух.

Затова публикуваме по-долу само писмото и стихотворението в превод. Преводът на последното, което представяме и в оригинал, е от Любомир Огнянов, на когото се е удало да претвори характерния дух на младата Хух на български.

(оригинал)

Knaben sind Kohlen,
Die Kohlen verglühn,
Mädchen sind Blumen,
Die Blumen verblühn.

Männer sind Stürme,
Die Stürme verwehn,
Frauen sind Sterne,
Die Sterne vergehn.

Kohlen und Blumen
und Stürme und Stern,
Duftet und brauset
Und leuchtet dem Herrn!

(превод)

Момчето е въглен —
но въгленът гасне;
момичето цвят е —
но цветето вехне;

мъжът е стихия —
стихията стихва;
жената звезда е —
звездата угасва. . .

Вий — цвете и въглен,
звезда и стихия —
пред бога ухайте,
вилнейте, светлейте!

Триест, 28. VI. 99

Виа дел Акведото 45^{III}

Мила Ене!²

Ти така като гръм от ясно небе и така зад гърба ни се омъжи, че не можах да ти изкажа дори едно благопожелание; приеми го и сега!

Баба³ ми писа, как изглежда във Варна и казва, че сигурно ще е горе-долу като в Триест. Но аз си мисля, що се отнася до разположението, е положително по-хубаво, а що се отнася до живота, нека се надяваме да е малко по-варварски, нали?

Аз все пак бих била прещастлива, ако можах да се върна отново в по-северозападни местности. Не се страхувам, че ако си отидем от тук, въпреки това ще трябва да останем в Италия. Понякога имам ужасна носталгия по зима и сняг, макар че току-що все пак съм видяла зима да идва. Човекът е твърде глупав; защото всъщност никога не съм могла да понасям зимата. Но беше хубаво за теб, че имаше за в началото Мими при себе си. Какво прави това прелестно дете, още ли е при теб? Домакинската работа сигурно няма да ти създава трудности, та ти си опитна и изключително енергична жена; само че с прислужниците там вероятно е също като тук — пълни с всички пороци и смъртни грехове. Собствен опит още нямам, все още ми прислужва само една стара жена. Слугините ми стигат винаги, още щом като ги зърна.

¹ Ricarda Huch. Persönlichkeit und Werk in Darstellungen ihrer Freunde, Atlantis-Verlag, Berlin, S. 40.

² Умалително име от Ана.

³ Бабата Емилие Хен била високо образована и напредничава жена, на която преди всичко се дължи свободолбивият дух в семейството. Тя е допринесла не малко за идейното формиране в ранни години както на А. Йосифова, така и на Рикарда Хух. След като осиротява, Рикарда живее няколко години в дома Хен. Агнес, Мими и Хете са сестри на Ана Йосифова, родена Хен.

Представи си, тъкмо сега прехвърлих една географска книга, към коя страна принадлежи Варна, тъй като мислех, че е руско. Сигурно виждаш много интересни неща, да можеше някой път да ми разкажеш за тях. Много съжалявам, че както чувам, Агнес все още не може да се почувствува по-добре. Положително у вас в къщи постепенно ще стане много тихо. Ако сега и Хете ви напусне, Мими трябва да употреби делния ги гений, за да оживи къщата. Понякога мисля за това, как преди близо 8 години дойдох у вас и бях така възхитена от Хенската цветна градина, аз още ви виждам пред мен да играете крокет всички в светли летни рокли, градината винаги пълна с живот и смях.

Че не може да остане така! Ти нанстина сега не си в състояние да разбереш това тъжно чувство, защото го намираш сега много по-хубаво от тогава и аз от все сърце ти желая да остане винаги така или да стане още по-хубаво.

Днес ще варя ягоди, представи си в дясната ми ръка готварската лъжица, в лявата перото, а между зъбите дори иглата за шев, което все пак малко ще ти импонира!

И твоят мъж ли по цял ден го няма? Поздрави го от мен. Би било чудно, ако някой път ми пишеш, бих искала да знам, как се (чувствуващ там). Със здраве!

Твоята братовчедка
Рикарда Чекони-Хух

Новооткритата връзка между немската писателка Рикарда Хух и българската художничка Ана Йосифова — представателки на две национални култури — на фона на въведеното, макар и частично, в българската преводна и критическа литература творчество на Рикарда Хух, е частица от международните културни връзки на нашата страна и в тсва се крие нейното значение.